

До 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка

УДК 821.161.2 : 81'94=14-035.27

*Є. К. Чернухін,
кандидат історичних наук
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського,*

З ІСТОРІЇ ПЕРЕКЛАДІВ ТВОРІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ГРЕЦІЇ: ЛИСТИ ЕЛЛІ АЛЕКСІУ ТА ЯНІСА РІЦОСА ДО ТЕТЯНИ ЧЕРНИШОВОЇ 1958–1964 РОКІВ У ФОНДАХ ІНСТИТУТУ РУКОПISУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Дружні зв'язки між українськими і грецькими діячами науки та культури кінця 1950-х років відкрили можливості для ознайомлення читачів з грецькою літературою в Україні та з українською літературою в Греції. Головним завданням київських філологів Андрія Білецького та Тетяни Чернишової стала популяризація в Греції творів класиків української літератури, насамперед, Тараса Шевченка. Організатором перекладів поезій на новогрецьку мову була письменниця Еллі Алексіу. Дякуючи спільним зусиллям багатьох грецьких літераторів, зокрема поета Яніса Ріцоса, в листопаді 1964 р. в Афінах вийшла друком перша збірка творів Т. Шевченка новогрецькою мовою. Співпраця філологів і літераторів України і Греції висвітлюється в листах грецьких письменників до Тетяни Чернишової.

Ключові слова: переклади на новогрецьку, Тетяна Чернишова, Тарас Шевченко, Еллі Алексіу, Яніс Ріцос, листування.

Низка документів, що нині зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (ф. 364 «А. О. Білецький і Т. М. Чернишова»), дозволяє нам простежити шлях творів Тараса Шевченка до грецького читача в період 1958–1964 рр. Торували цей шлях доволі значні постаті як з української, так і з грецької сторони, але їхня доля і пам'ять про них в історії культури України та Греції і по цей час переважно залежать від політичного або ідеологічного чинника формування суспільного інформаційного простору¹. Тому задля об'єктивнішого висвітлення історії увіходження творів Тараса Шевченка до

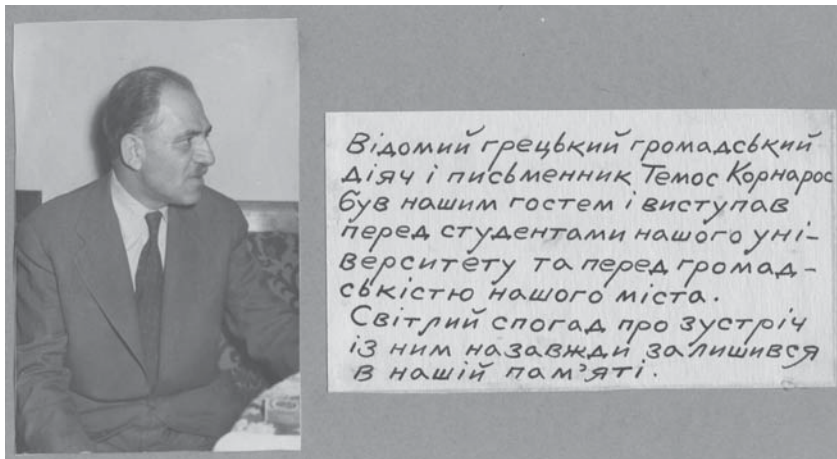
¹Прізвища більшості грецьких письменників, що надалі згадуватимуться в статті, не увійшли, наприклад, до пострадянського довідника Наталії Ніколау [1]. Важкувато віднайти деяких і в сучасних грецьких джерелах. Натомість, майже всі вони зазначені в українських літературно-довідкових джерелах 1970–1980-х років. Автором біографічних статей про грецьких літераторів в українських виданнях радянської доби була Т. Чернишова.

культурного простору Греції звернімося до кількох листів безпосередніх організаторів і носіїв цієї місії та деяких інших дотичних матеріалів.

Головними ініціаторами перекладу творів Тараса Шевченка новогрецькою були київські елліністи – професор і завідувач кафедри загального мовознавства та класичної філології Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка Андрій Олександрович Білецький (1911–1995) [2, с. 7–24, 723–783, 791] та його дружина Тетяна Миколаївна Чернишова (1928–1993) [3, с. 6–8, 318–395], старший викладач, а пізніше доцент тієї ж кафедри. Попри багаторічне викладання новогрецької мови для окремих категорій слухачів КДУ, особисте ознайомлення обох елліністів з Грецією могло відбутися в ті далекі 1950-ті роки лише за виняткових обставин. Як не дивно, але обом певною мірою пощастило. Так, Тетяна Чернишова, ще будучи аспіранткою КДУ, в 1954 р. була запрошена працювати перекладачкою на Міжнародну виставку в Салоніках, де, нарешті, був представлений Радянський Союз. У травні 1956 р. Тетяна Чернишова (на той час уже викладач кафедри) відбуває до Афін у якості перекладачки Торгового представництва СРСР у Греції. Очевидно, що перекладати доводилося не стільки торговельні перемовини, скільки загальні питання і насамперед ті, що впливали з напруженого ідеологічного і політичного протистояння двох систем, зокрема за наслідками переслідування в Греції представників «лівого блоку». Не знаючи подробиць цієї місії Т. Чернишової, можемо, однак, дійти висновку, що вона стала нагодою пізнати загальний стан речей в царині культури Греції і мала контакти з певними колами інтелігенції країни, з огляду на перспективи майбутнього співробітництва. Вірогідно, вона також брала участь в підготовці візиту представників грецької громадськості до СРСР в 1956 р. і опосередковано – в підготовці відповідного візиту радянської урядової делегації до Греції в червні 1957 р. [4], хоча сама вже повернулася до Києва навесні того ж 1957 р.

Перебування радянської делегації, очолюваної відомим письменником Іллею Еренбургом (1891–1967), в Греції у червні 1957 р. започаткувало якісно новий етап радянсько-грецьких відносин. Українська складова цих майбутніх грецько-українських зв'язків виникла завдяки присутності в складі делегації професора Андрія Білецького, визнаного на той час мовознавця-класика та неоеллініста. Для професора це була перша закордонна поїздка, і він не приховував своїх уражень від побаченого. Але не менше були вражені греки, зустрівши людину, що вільно розмовляла їхньою рідною мовою, здатну цитувати давніх авторів або читати лекції з історії Греції на рівні найкращих фахівців. Зрозуміло, що Андрій Білецький опинився у фокусі уваги грецьких митців, між

ними точилися жваві політичні й культурологічні дискусії. Що ж до представників творчої інтелігенції лівих політичних кіл, для яких Андрій Білецький був уособленням радянської культури з її необмеженими, як їм здавалося, можливостями популяризації та реалізації соціалістичних і комуністичних ідей, то вони часто пов'язували з ним свої особисті творчі й видавничі плани. Через низку політичних обставин не всі представники грецької творчої спільноти рівною мірою могли брати участь у зустрічах з радянською делегацією: дехто перебував за ґратами або в еміграції. Серед тих, хто мав на той час можливість особисто познайомитися з Андрієм Білецьким, був письменник Темос Корнарос (1906–1970) [5]. Саме йому випало стати тією першою ланкою, котра зрештою прислужилася виданню першої поетичної збірки творів Тараса Шевченка в перекладах новогрецькою мовою наприкінці 1964 р. в Афінах.

Темос Корнарос. ІР НБУВ, ф. 364, № 1343, арк. 5 зв.

У захваті від спілкування з Андрієм Білецьким і Тетяною Чернишовою під час візиту до Києва восени 1958 р., Темос Корнарос поспішив поділитися яскравими враженнями з Еллі Алексіу (1894–1988), доволі популярною на той час грецькою письменницею й активним політичним діячем [6–10]. Утім, це налагодження перших контактів відбувалося не без урахування взаємної вигоди – можливого перекладу й видання також і власних творів письменників². Так чи інакше, зрештою Еллі Алексіу

² До речі, брат Еллі Алексіу – Левтеріс Алексіу (1890–1964) написав Андрію Білецькому листа вже 25 липня 1957 р. – десь через місяць після їхньої зустрічі в Афінах. У листі Левтеріс Алексіу просить Андрія Білецького прочитати його твори і висловити своє ставлення до них з погляду можливого перекладу в СРСР [11].

пристала до настійливих порад «кума» (як вона його називала) Темоса Корнароса і 28 листопада 1958 р. написала Андрію Білецькому листа або, швидше, супровідну записку до своїх перших переданих для перекладу в Україні п'яти творів [12, 13]. Так почалося 30-річне листування і співпраця з киянами, що тривали до кінця життя Еллі Алексіу в 1988 р.

Очевидно, що попри всю насолоду радянських читачів від тогочасного «грецького слова» спершу в російських, а пізніше майже виключно в українських перекладах, організатори тих перекладів – Андрій Білецький і Тетяна Чернишова мали подбати й про зворотний напрям процесу – про ознайомлення греків з українською літературою. Природно, мова не йшла про переклади творів надто ідеологізованої радянської літератури. Отже – Тарас Шевченко. Тим більше, що на часі було відзначення сторічних роковин від дня смерті поета. Невдовзі до Бухаресту, де на той час мешкала Еллі Алексіу, з Києва надходить перший підрядковий переклад «Заповіту» (у фонді збереглося багато прикладів таких матеріалів, підготовлених у 1960–1961 рр. студентами КДУ) [14]. Письменниця не знала української (хоча, як усі «ліві», читала російською) і навіть до того ніколи не писала «дорослих» віршів. Однак поставлене завдання виконала [15]. Зрозуміло, що ті перші публікації перекладу «Заповіту» новогрецькою мовою не вповні відповідали далекоглядним планам української сторони. Так, перші два переклади зі статтею студентки Ніни Клименко про Кобзаря і, водночас, презентацією кількох картин поета були надруковані лише в часописі «Πύρρος» (1961. – № 2), що видавався грецькими політемігрантами в Німецькій Демократичній Республіці в 1961–1968 рр., а також у газеті «Νέα ζωή» (30 березня 1961 р.) – аналогічному виданні, що друкувалося в Румунії з 1949 р.

Навесні 1961 р. Андрій Білецький від імені кафедри загального мовознавства та класичної філології КДУ звертається до ювілейного комітету з проханням запросити Еллі Алексіу на урочистості відзначення роковин Кобзаря [16]. Ймовірно, що на таке звернення ніхто не звернув уваги, і Андрій Білецький порушує клопотання перед Спілкою письменників України. У березні–квітні 1961 р. справою запрошення відомої грецької письменниці опікується голова Спілки О. Т. Гончар (1918–1995), звертаючись, зокрема, до очільника Всесоюзного Шевченківського комітету М. М. Грибачова (1910–1992) і до правління Спілки письменників СРСР [17]. У травні 1961 р. Еллі Алексіу на запрошення ювілейного оргкомітету Шевченківських свят прибуває до Києва, виголошує промову на могилі Тараса Шевченка в Каневі, читає «Заповіт» новогрецькою [18, 19].

Між тим, триває переклад творів Еллі Алексіу на українську, а отже й продовження плідної співпраці щодо подальшого поширення творів українських поетів у Греції. Однак Еллі Алексіу ніколи не приховувала

від своїх київських друзів, що вірші або ж віршовані переклади «не її справа», хоча й мала в своєму творчому доробку кілька поетичних творів у дитячій літературі. Отож вона, ще беручись до роботи, запропонувала покликати на допомогу свого доброго знайомого і незрівняно відомішого грецького митця – Яніса Ρίτσου (1909–1991) [20]. Стосунки з ним, як це випливає з листів Еллі Алексіу [21] та його власних до Андрія Білецького і Тетяни Чернишової [22], були непростими. Але не через нехіть чи байдужість поета до українських справ, а передусім через надмірну завантаженість власними. Тим не менше, значну частину поставлених українською стороною завдань він виконав і навіть сприяв оприлюдненню кількох своїх перекладів у грецьких газетах. Так, майже одночасно з публікаціями Еллі Алексіу були надруковані в перекладах Яніса Ρίτσου вірші «Мені однаково, чи буду» та «Заповіт» із супровідною статтею Ніни Клименко в грецькій газеті «Αὐγή» (від 9 березня 1961 р.) і поема «Καυκάς» з передмовою перекладача в літературно-мистецькому часописі «Επιθεώρηση Τέχνης» (Т. 13. – № 77. – Αθήνα, 1961).

ΔΙΑΘΗΚΗ

Ξάν θά πεθάνω, θάψτε με
 Στην Ουκρανία, τή γλυκιά μου, εἰ
 Εἰς μιὰ κορφοῦλα τῆς ἀτέρμονης τῆς στέππας
 Για νά μπορεῖ ἡ ματιά μου ν' ἀγναντεύσει
 Τοὺς κάμπους, τοὺς ἀέραντους,
 Πάν' ἀπ' τό μεγαλόπρεπο ποτάμι...
 Για ν' ἀφουγκράζομαι
 Τά μουγκρητά τοῦ γέρο-ἀνείπερον
 Καθώς κά στά γκρεμά χτυπιέται
 Καί σάν μακριά ἀπ' τήν Ουκρανία,
 Στην γαλάζια πέρα θάλασσα,
 θά κουβαλήσει ὁ γέρο-ἀνείπερος
 Τῶν σιχαμένων τῶν ὀχτρῶν τό γαῖμα,
 Τότες, εἴ τότες κιά
 θά παραιτήσω τό μνημόρι μου,
 θά ἀφήσω κάμπους καί βουνά,
 Ψηλά θ' ἀνέβω, θά φτάσω μέχρι τό θεϊκό κατώφλι
 Νά προσπέσω... Μά ὡς κού δέ γίνει τοῦτο,
 Θεός για μένα δέν ἔλαρχει.
 Καί ὅταν κιά μέ σκελάσετε μέ χῶμα, ξεσηκωθείτε σεις!
 Σπάστε τίς ἀλυσίδες!
 Τό μισητό τῶν ὀχτρῶν γαῖμα
 Τή λευτεριά μας νά ποτίσει.

Καί μένα στή μεγάλην οἰκογένεια,
 Στην οἰκογένεια τή λεύτερη καί τήν καινούργια,
 Μή μέ ξεχνάτε! Ἀναθιβάνετέ με
 Μέ λόγια τρυφερά, στοργικά λόγια.

*Це "Заповіт"
 Великого
 Кобзаря
 новогрецькою
 мовою.
 Наскільки нам
 відомо, це перший
 такий переклад.
 Його зробила
 видатна грецька
 письменниця
 Еллі Алексіу.*

Ось вона -

Текст «Заповіту» в перекладі Еллі Алексіу та її фотографія.
 ІР НБУВ, ф. 364, № 1343, арк. 4 зв.

У 1962 р. Еллі Алексіу нарешті повернулася до Афін. Вона ще не знала, що коротка грецька «відлига» вже добігає кінця і її дуже поважний вік не врятує її від двох ув'язнень...³ Але на той час, наприкінці 1963 – на початку 1964 р., вона активно береться до справи – наближається 150-річний ювілей Тараса Шевченка. Письменниця готує до видання першу збірку вибраних віршів поета, щось на кшталт «малого Кобзаря», залучаючи найкращих поетів, зрозуміло, «лівих». Анонс про підготовку збірки провідними грецькими поетами друкує афінська газета «Ἐλευθερος τόπος» від 11 грудня 1963 р. [23]. Частка перекладів Яніса Ріцоса в цій збірці була значною, близько третини, однак більше текстів він уже не перекладатиме, хоча 27 жовтня 1964 р. М. П. Бажан (1904—1983) підписує запрошення поетові приїхати до Києва на святкування ювілею Тараса Шевченка [24].

Решту віршів збірки мали опрацювати не менш відомі на той час поети Еллади: Рита Бумі-Папа (1906–1984) і Нікос Папас (1906–1997), Мінас Дімакіс (1913–1980), Софія Мавроїді-Пападакі (1898–1977) і Костас Пападакіс (1905–?), Мелісанті (Іві Куя-Сканділакі, 1910–1974), Іліас Сімопулос (1913–) та ін. Підрядкові, «буквальні» переклади творів Тараса Шевченка для грецьких митців готували студенти й випускники філологічного факультету КДУ, учні Андрія Білецького і Тетяни Чернишової.

Підготовка й видання книжки проходили під керівництвом Еллі Алексіу, її коштом і під егідою Товариства дружби «Греція – СРСР». Презентація й надходження до читача збірки віршів Тараса Шевченка під назвою «Ποιήματα» (Поезії) [25] відбулися в першій половині листопада 1964 р. Переклади супроводжували вступне звернення голови Товариства дружби «Греція – СРСР» Йоргоса Спіліопулоса і передмова Еллі Алексіу «Кілька слів про поета». У збірці загалом 28 творів Тараса Шевченка, зокрема, поеми «Кавказ» і «Сон», балади «Причинна», «Тополя» та вибрані вірші. Перекладали Мінас Дімакіс, Кеті Дросу, Діалекті Зевголі (1907–1996), Вікторія Теодору (1926–), Костас Пападакіс і Софія Мавроїді-Пападакі, Мелісанті, Рита Бумі-Папа, Еллі Пападимітріу (1906–1993), Яніс Ріцос та Іліас Сімопулос. Подія висвітлювалася на шпальтах деяких грецьких газет [26].

Того ж 1964 р. Еллі Алексіу знову запрошували до Києва. Проте грецький уряд не дав дозволу на виїзд. Утім, це не завадило плідній співпраці українських і грецьких учених, поетів і письменників, що

³ Еллі Алексіу була заарештована 1965 р. ще за доби так званої «демократії» як колишня учасниця руху Спротиву. Визволена через рішучі протести грецької та світової громадськості вона виїхала до Румунії, але після другого повернення до Греції наступного 1966 р. знову опинилася за ґратами.

тривала й надалі. Попереду було опрацювання текстів Лесі Українки та Івана Франка для грецького читача, переклади поезій Яніса Ρίτσоса, Йоргоса Сеφέρиса, Одісея Елітіса (1911–1996) та творів багатьох інших поетів і письменників нової Еллади та Кіпру для української аудиторії.

Λ Ι Σ Τ Η⁴

1. Λιστ Ε. Αλεξίου до Т. Μ. Чернишової.

Βουκουρέστι, 14-12-1958

Αγαπητή συντρόφισσα Τάνια,

Ο σ. Κόρναρος μου είχε πει: «Θά μου δώσεις τό λόγο σου, πως τόν έδωσα κι έγώ για λογαριασμό σου, πως θά στείλεις τό βιβλίο, πως θά γράψεις στό σ. Μπελέτσκι, πως θά γράψεις στη σ. Τάνια...»

Δέ σās γνωρίζω παρά από τά ένθουσιαστικά λόγια του Θέμου. Πού βγαΐναν τόσο βαθιά από τήν καρδιά του που δέ μου χρειάζονται άλλες συστάσεις για να πω πως σās ξέρω. Ήρθε κατασυγκινημένος από τό σ. Μπελέ // τσκι, από σās, από τους φίλους του Κιέβου κι έλεγε, κι έλεγε... μάς τρέλλανε.

Εσωκλείω τα υπόλοιπα διηγήματα του τόμου: «Σκληροί άγώνες για Μικρή Ζωή». Απ' όλο τόν τόμο άφήρεσα δύο διηγήματα: τό «Μερόπη» και τό «Δίχως σκοπό». Ο τύπος της Μερόπης δέ μέ συγκινεί. Και τό θέμα του «Δίχως σκοπό» θά πήγαινε καλύτερα παρέα με άλλα μου διηγήματα, άλλης άτμόσφαιρας, έδω μέσα άποτελεί παραφωνία. Αντί αυτών των δυο περιέλαβα στον πρώτο φάκελο που σās έστειλα τό διήγημα: «Μικροί θεαταί του Αρτούρ» και // τό «Μιά μέρα θά γυρίσει». Μ' αυτά τά δυο συμπληρώνεται ο τόμος και συγχρονίζεται.

Άν τό υλικό σās φαίνεται λίγο, αν έχετε να κάμετε ώρισμένες παρατηρήσεις, ύποδείξεις, ή ό, τι άλλο, τίς περιμένω με

συντροφική αγάπη

Έλλη Αλεξίου

[Βухарест, 14 грудня 1958 р.

Люба товаришко Таню,

товариш Корнарос сказав мені: «Дай мені слово, як я, у свою чергу, дав слово, що надішлеш книгу, напишеш товаришу Білецькому, напишеш товарищі Тані...»

Знаю про вас лише зі схвильованих слів Темоса. Вони виходили з такої глибини його душі, що мені не потрібні інші рекомендації, аби вважати, що і я вас знаю. Він прийшов від товариша Білецького, від вас, друзів з Києва, і говорив, говорив... доводив нас до нестями.

⁴ Усі листи представлені в дипломатичній редакції зі збереженням авторського правопису. Виняток становлять знаки так званого «тупого наголосу», що на той час у письмі грецькою мовою вже відзначався вкрай несистемно – відтак у листах проставлені знаки «гострого» наголосу. У перекладах в окремих місцях у квадратних дужках додані пропущені слова або прізвиська, необхідні для правильного розуміння текстів. У текстах двох листів зроблені незначні купюри, задля економії місця.

Додаю до листа решту оповідань збірки «Жорстока боротьба за Мале Життя» [27]. Я зі збірки вилучила два оповідання: «Меропа» і «Без мети». Типаж Меропи мене не хвилює. А тема оповідання «Без мети» краще пасує до інших оповідань, іншого напряму, в цьому ж випадку вона несуголосна. Замість оцих двох я внесла до першої частини, що надсилаю, оповідання «Малі глядачі Артура» та «Одного дня повернуться». Цими двома оповіданнями доповнюється збірка та осучаснюється.

Якщо цей матеріал вам здається недостатнім, якщо хочете зробити певні зауваження, пропозиції або щось інше, то я чекаю на них з товариською любов'ю Еллі Алексіу]

IP НБУВ, ф. 364, № 1222, 2 арк.

2. Лист Е. Алексіу до Т. М. Чернишової та А. О. Білецького.

Βουκουρέστι 21-1-1961

Καλοί μου, πολυαγαπημένοι φίλοι,

Κι ἐγώ γιά τόν τίτλο δέν ἤμουνα ἀπόλυτα ἱκανοποιημένη. Καί μιά καί εἶναι ἔκφραση ἀρχαῖουσα, σβήσετε τό «στερνή πεθυμία», καί ἀντικαταστήσετε τό μέ τό: «ὑποθήκα». Στόν πλυθηντικό. Καί σέ μας, ποιηταί στό παρελθόν χρησιμοποίησαν τή λέξη αὐτή γιά τίτλο. Μέ τήν ἔννοια συμβουλή, ἐντολή, παραγγελία, διδασκαλία.

Ἔχει βέβαια κι ἄλλη σημασία, μά ἐδῶ αὐτό σημαίνει. Καί μάλιστα στόν πλυθηντικό εἶναι, νομίζω, ὅ, τί χρειάζεται. Καί μεῖς συχνά χρησιμοποιοῦμε δίπλα στήν ἀγνή δημοτική καί καθαρευουσιάνικες λέξεις ἀκόμη καί ἀρχαίες. Εἶναι περιπτώσεις πού αὐτό // τό μίγμα χαρίζεи χώρια ἀπό τήν ἀκριβολογία καί ἕνα ἰδιαίτερο χρώμα στό στύλ τοῦ συγγραφέα. Ἔχουν ἐπιζήσει στήν καθημερινή ὁμιλία καί πλῆθος γνωμικά, ἀπό τήν ἀρχαιότητα, ἀπό τά μεσαιωνικά χριστιανικά χρόνια, παροιμίες, πού πῶ ζωντανά καί παραστατικά ἀπό οἰαδήποτε ἔκφραση φανερώνουν συχνά αὐτό πού θέλομε νά ποῦμε. Εμεῖς στό σπῆτι μας π.χ. κληρονομήσαμε ἀπό τόν πατέρα μας, σοφό ἄνθρωπο καί λόγιο, – βρίσκειται μέσα στό ἐγκυκλοπαιδικό λεξικό – τή συνήθεια τῆς πολυ συχνῆς χρήσης παροιμιῶν καί ἀποφθεγμάτων.

Θά μετέφραζα μέ χαρά μου κι ἄλλα ποιήματα τοῦ Σεβτσένκο μά θά ἔπρεπε νά τά ἔχω ὄχι μόνο στήν ἑλληνική πρόχειρη μετάφραση μά, ὅπως γιά τίς // «ὑποθήκες», ὄχι μόνο καί στά ρούσσικα, μά καί στά γαλλικά. Ζητῶ πολλά μά δέ γίνεται ἀλλιῶς. Στίς «ὑποθήκες» εἶδα δυό παρανόησες στά γαλλικά, ἐνῶ ἡ ἀντιπαραβολή τριῶν κειμένων βοηθαίεи νά μήν πλανηθεῖ ὁ μεταφραστής. Μπορεῖ νά μήν εἶναι στενοκέφαλα πιστός. Ὄφειλεи, ὅμως νά μπει στό νόημα τοῦ συγγραφέα καί σ' αὐτό νά κρατηθεῖ. Λοιπόν, ἂν τυχόν διαθέτετε, ποιημάτων πού ἀγαπᾶτε ἔτσι τριπλή μετάφραση, μοῦ τή στέλνετε καί καταπιάνομαι μέ τή μετάφρασή τους.

Νιώθω ἀπό στιχουργία καί ρυθμό. Ἔχω γράψει ποιήματα πάνω σέ παραδοσιακό στίχο, μά μόνο στούς δύο τόμους παραμυθιῶν πού ἐξέδωσα γιά παιδιά. Γιά μεγάλους δέν ἔγραψα ποτέ ποίηση. Τώρα πρόκειται νά μεταφράσουμε στά ρουμάνικα, μέ μιά Ρουμάνα ποιήτρια, τήν «Καντάτα» τοῦ Λειβαδίτη. Ἐνα ἐξαιρετο ἔργο πού πρό ὀλίγου κυκλοφόρησε στήν Αθήνα. // Κατάπληξη μοῦ γέννησε ἡ σιωπή τοῦ Ρίτσου. Σέ μένα ἀπάντησε ἀμέσως πῶς δέχεται. Σε συνέχεια τοῦ ἔστειλα τή διεύθυνσή σας καί φανταζόμεν πῶς τώρα θά ἔχει τελειώσει αὐτή ἡ δουλειά.

Μάλιστα τούς εἶχα γράψει καί στόν «Πυρσό» στό Βερολίνο, τούς εἶχα στείλει τή διεύθυνση τοῦ Ρίτσου καί τούς ἔλεγα πώς ἐγὼ τώρα σᾶς στέλνω τό πλούσιο αὐτό ὑλικό εἰκονογραφίησης τῶν σελίδων πού θ' ἀφιερῶσετε στό Σεβστσένκο, μά γιά ποιήματά του σᾶς στέλνω τή διεύθυνση τοῦ Ρίτσου, γράφετέ του ἀπ' εὐθείας νά σᾶς στείλει ἀπό τά ποιήματα πού ἀνέλαβε νά μεταφράσει τά πιό καλά ... κ.λ.π. κ.λ.π. Τό εἶχα γιά σίγουρο. Δηλαδή, ὁ ἴδιος καθόλου δέ σᾶς ἔγραψε; Σ' αὐτή τήν ἐρώτηση παρακαλῶ ἀπαντήσετέ μου. Δέν θά ἤθελα νά τοῦ ξαναγράψω. Τόν ξέρω ἀπό πολύ παλιά. Καί πάντα μάς σύνδεε στενή φιλία καί ἀλληλοεκτίμηση. Τόν τελευταῖο ὅμως καιρό βλέπω πώς «ἔχει πάρει ψηλά τόν ἀμάνε». Κάτι ἐκδηλώσεις του αὐτοπροβολῆς μέ ἔχουν ἐνοχλήσει. Θυμοῦμε τή σεμνότητα τῶν ποιητῶν μας τοῦ Παλαμά, τοῦ Βάρνα // λη, πού ἔκαμα τόν πρόλογο τῆς ἔκδοσης ἔργων του ἐδῶ στό ἐξωτερικό – ἴσως λάβατε αὐτό τό βιβλίο – καί ὅταν ἔλαβε στήν Ἀθήνα τήν ἔκδοση καί διάβασε τόν πρόλογο, μοῦ γράψε εὐχαριστώ με «μέ συγκίνησαν τά λόγια σου. Ποτέ δέν περίμενα πώς θά μιλοῦσες γιά μένα μέ τόσο ἐπαινετικά, κολακευτικά λόγια καί ξέρεις γιατί: Γιατί δέν ἔχω πεποιθήση στόν ἑαυτό μου...». Ὁ μεγαλύτερος σήμερα ποιητής τῆς Ἑλλάδας νά μιλεῖ μέ τόση μετριοφροσύνη γιά τον ἑαυτό του!

Δέν ξέρω πῶς ἦρθε ἐδῶ Ῥουμάνος ἢ μάλλον ὁ καθηγητής τῶν Ρουμανικῶν. Ποιός τόν κάλεσε. Δέν θά ἦταν δυνατό νά προσκληθεῖτε ἀπό κανένα Πανεπιστήμιο ἢ Ἀκαδημία; Μόνο ἔτσι θά ὑπῆρχε τρόπος νά σᾶς φιλοξενήσω καί νά ἀναλάβω τά ἔξοδα τῆς διαμονῆς σας, μά τό ταξίδι γιά νά γίνει χρειάζονται ὠρισμέ // νες διαδικασίες γιά τίς ὁποῖες ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες πρόσφυγες δέν ἔχουμε τά μέσα νά τίς κινήσουμε. Κ' ἐμεῖς ταξιδεύομε μέ ἄλλων προσκλήσεις – ἐγὼ πῆγα στό Βερολίνο μέ πρόσκληση τῆς Γερμ. Ἀκαδημίας – καί μιά φίλη μου ἀπό τή Γερμανία, Γραμματέας τῆς ἐκεῖ Ἀκαδημίας, ἦρθε ἐδῶ μέ πρόσκληση τῆς ἐδῶ Ἀκαδημίας γιά κάτι μελέτες σέ ἀρχαιολογικούς χώρους καί μ' αὐτή τήν εὐκαιρία εἰδωθήκαμε. Κάναμε παρέα. Δέν χωρίζαμε. Καί ἡ συνάντηση ἦταν ὠφέλιμη πολύ κι ἀπό δημιουργική πλευρά. Καί γιά τίς δύο μας. Κανονίσαμε πληθος ζητήματα. Δυστυχῶς ἀκόμη δέν ἔχει κανονιστεῖ τό ζήτημα τῶν ταξιδιῶν. Ἄν γιά σᾶς εἶναι εὐκόλο νά ῥθειτε μέ δική σας πρωτοβουλία, ἐγὼ μιά φορά εἶμαι στή διάθεσή σας. Θά σᾶς ἐξασφαλίσω διαμονή καί τροφή δωρεάν.

Μέ τήν ἀγάπη μου
Ἕλλη Ἀλεξίου

[Бухарест, 21 січня 1961 р.

Добрі мої, улюблені друзі,

я також не була вповні задоволена назвою. І хоча це вираз стародавній, закресліть «останнє бажання» й замініть його на «заповіти». У множині. І в нашій мові поети минулого вживали це слово як заголовок⁵. У значенні поради, наказу, побажання, повчання.

Воно, зрозуміло, має ще інше значення, але тут саме це означає. І, звичайно ж, у множині, думаю, має бути. Ми поруч з чистою димотикою вживаємо також і слова катаревуси, або ж навіть і стародавні. Це випадки, коли така сумішка

⁵ До слова, Яніс Ріцос теж використав це слово як назву одного зі своїх творів. Вірш «Υποθήκη», написаний 31 березня 1969 р., увійшов до збірки поезій «Κιτκλίδωμα». Текст цього «Заповіту» поета викарбуваний на його надгробку в рідному місті Монемвасії (східне узбережжя Пелопоннесу).

окреслює кордони для точнішого висловлення і надає особливого забарвлення стилю письменника. Так само вижили в повсякденному спілкуванні багато висловів з античності, християнського середньовіччя, приказки, котрі живо й часто видніше за будь-який інший вираз передають те, що ми хочемо сказати. Ми вдома, до прикладу, успадкували від нашого батька, мудрої і начитаної людини, – про нього пишуть в енциклопедії – звичай частого вживання приказок та афоризмів. Я з радістю перекладала би й інші вірші Шевченка, але треба було б їх мати не тільки в чорновому перекладі грецькою, оце як з тими «заповітами», і не лише по-російськи, але ж і по-французьки. Прошу забагато, але інакше не буде. У «заповітах» помітила дві недоречності у французькому перекладі, тоді як порівняння трьох текстів допомагає перекладачеві не зблудити. Може він і не бути вузьколобо вірним. Мусить, однак, збагнути задум письменника і триматися його. Отже, якщо маєте вірші, котрі вам до смаку, у трьох перекладах, надішліть їх мені, і я візьмуся за переклад.

Я знаюся на складанні віршів і на ритмі. Писала колись вірші традиційним віршуванням, але тільки для двох збірників казок, виданих для дітей. Для дорослих я ніколи не писала віршів. Оце хіба що зараз треба перекласти румунською разом з однією румунською поетесою «Кантату» Лівадітіса⁶. Надзвичайний твір, який нещодавно надійшов у продаж в Афінах.

Мовчання Ріцоса мене вразило. Мені він відповів негайно, що згоден. Потому я надіслала йому вашу адресу і думала, що вся ця справа вже скінчилася.

Звичайно, я відписала також до «Смолоскипу» в Берліні, надала їм адресу Ріцоса і сказала, що надсилаю цінний матеріал для ілюстрації сторінок, що будуть присвячені Шевченкові, але що стосується віршів, то надсилаю адресу Ріцоса, пишть йому прямо, аби вам надіслав з тих віршів, що взявся їх перекладати, найкращі... і т.ін. і т.ін. Була впевнена. Тобто, він особисто зовсім не написав до вас? На це питання прошу мені відповісти. Я б не хотіла йому писати вдруге. Знаю його дуже давно. І завжди нас поєднували тісна дружба і взаємоповага. Останнім часом, однак, бачу, що він «зависоко себе несе». Деякі його прояви самовиявлення мене збентежили. Пам'ятаю скромність наших поетів: Паламаса⁷, Варналіса⁸, котрому я писала передмову для видання його творів тут, за кордоном, – можливо, ви маєте цю книжку, – і коли він одержав в Афінах те видання і прочитав передмову, висловив мені подяку: «мене схвилювали твої слова. Ніколи я не очікував, що ти будеш говорити про мене такими перехвальними, втішними словами, і знаєш, чому? Бо я не маю впевненості в собі...». Найбільший сьогоднішній поет Греції говорить про себе з такою стриманістю!

Не знаю, як приїхав сюди румун, чи, швидче, викладач румунської⁹. Хто його запросив. Чи не було б можливим і для вас бути запрошеним від якогось

⁶ Анастасій Пантелеймон Лівадітіс (1922–1988), грецький поет [28].

⁷ Костіс Паламас (1859–1943), визначний грецький поет, критик і драматург.

⁸ Костас Варналіс (1884–1974), один з найвідоміших грецьких поетів і письменників.

⁹ Йдеться про Станіслава Володимировича Сімчинського (1931–1999), на той час доцента кафедри загального мовознавства та класичної філології КДУ, котрий викладав факультативний курс румунської мови.

університету або академії? Це для мене єдиний спосіб вас прийняти і взяти на себе витрати на проживання, але для здійснення подорожі потрібні певні процедури, щодо котрих ми, греки-біженці, не маємо засобів для їхнього започаткування. Ми також подорожуємо за запрошеннями інших осіб – я оце була в Берліні за запрошенням Німецької Академії, а одна моя подруга з Німеччини, секретар тамтешньої Академії, приїхала сюди за запрошенням місцевої Академії для якихось студій з архелогії, і з тієї нагоди ми побачилися. Були разом. Не розлучалися. Зустріч ця була дуже корисною і з творчого погляду. Для нас обох. Владнали безліч питань. На жаль, ще не владналося питання поїздки. Якщо для вас легко приїхати сюди за своєю ініціативою, я в кожному разі до ваших послуг. Забезпечу вам безкоштовне перебування й харчування.

З любов'ю
Еллі Алексіу]

IP НБУВ, ф. 364, № 1228, 3 арк.

3. Лист Е. Алексіу до Т. М. Чернишової та А. О. Білецького.

Βουκουρέστι, 7-4-1961

Αγαπημέμη μου Τάνια, καλοί μου φίλοι,

Πήρα από μέρες τό γράμμα σου μέ τά ύλικά καί, ώπως πάντα, καταχάρηκα. Δέν άπάντησα άμέσως, διότι μιά άπάντηση «άνευ ούσίας», σε τί χρειάζεται;

Λοιπόν τώρα μπορώ να πώ όρισμένα θετικά πράγματα. Καί πρώτον ό «Πυρσός» άφιερώνει – μου γράσαν' τό φύλλο άκόμη δέν ήρθε – άρκετό χώρο γιά τό Σεβτσένκο. Πήραν κατόπιν έορτής, καί τή δική μου μετάφραση καί καταλυπήθηκαν, λέει, πού ένώ τόσο τούς άρεσε, δέν ύπήρχε τρόπος νά μπει. Τό φύλλο είχε κλείσει. Ωστόσο έγώ ευχαριστήθηκα πού δημοσιεύονται, μου λένε, μαζί μέ τίς εικόνες καί ποιήματα από τίς μεταφράσεις τών // αυτου' φοιτητών, πού τούς είχαμε στείλει. Καλύτερα έτσι. Θα ίκανοποιηθεί τό φιλότιμο τών παιδιών, όταν δοϋνε δημοσιευμένες έργασίες τους. Ανυπομονώ νά δώ τό καινούργιο φύλλο. – Στην έδω έφημερίδα μας έδωσα σύντομα ύλικά γιά τό Σεβτσένκο, πού τά έκοψα καί σάς τά έσωκλείω. Επίσης πιά έκτεταμένη έργασία έδωσα στό ραδιοσταθμό. Χάρις σε σās μπορέσαμε νά κάμουμε κάτι γιά τή μεγάλη ουκρανική φυσιογνωμία.

Γιά τήν πρόσκληση είμαι κατασυγκινημένη. Άκόμη δέν έλαβα τίποτε. Μά κι αν έρθει, κι αν δέν έρθει, γιά μένα είναι τό ίδιο, φτάνει πού θυμηθήκατε νά περιλάβετε καί τό όνομά μου στόν κατάλογο τών φίλων σας.

Επήρα όλα τά άλλα ύλικά καί μαζί τή γαλλική μετάφραση. Δέν τά δούλεψα, γιατί είδα πώς παντου' όπου θα μπορούσα νά τά άξιοποιήσω είχαν κλειστεί οί πόρτες.

Πάντως αν θα τά θέλατε γιά δική σας πιά χρήση. Δηλαδή νά τά έργαστώ καί νά τά σās τά στείλω, πάλι μέ πολλή χαρά καί ευχαρίστηση, παρ' όλο τό φόρτο τής δουλειάς μου, θα κοίταζα νά έξοικονομήσω καιρό νά τά τά φτιάξω. – Από έλληνική ώμως πλευρά, σ' όλα μας τά φύλλα γίνηκε παρουσίαση (είδα ένα μικρό άρθρο, μέ μετάφραση του' ίδιου ποιήματος από τό Ρίτσο καί στην «Αϋγή» τής Αθήνας) άστε δέν ύπάρχει διαθέσιμο πιά βήμα. Μου λέτε όμως καί κατα // πιάνομαι, αν σās χρειάζονται.

Ἦπῆρχε κάποια ἀμυδρή ἐλπίδα νά μοῦ δοθεῖ διαβατήριο γιά ἐπαναπατρισμό μου στήν Ἑλλάδα, καί μπορείτε νά φαντασθεῖτε τί ἔντονεσ συγκινήσειс δοκίμασα μέρεс περασμένεс. Ὡστόσο πέρασε ἔκτοτε καιρόс καί καμιά νεότερη εἶδηση δέν ἔχω. Ки εἶχα ἀρχίσει ки ἐφτιαχνα ὄνειρα: θά πάω καί στήν Κρήτη νά δῶ τοὺс γνώριμουс χώρουс τῆс παιδικῆс μου ἡλικίαс, τ' ἀκρογιάλια μέ τίс παχειέс ἀμμουδιέс τό χωριό τῆс καταγωγῆс τῶν παπούδων μου, πού τόσο συχνά τό κουβέντιαζε ὁ πατέρασ μας, θά δῶ τοὺс φίλουс τῆс Ἀθήναс, ἐδῶ εἶμαι σάν πεσμένη ἀπό τόν Ἄρη.

Μέ τήν ἀγάπη μου
Ἕλλη Ἀλεξίου

[Бухарест, 7 квітня 1961 р.

Люба моя Таню, добрі мої друзі,

уже кілька днів, як одержала листа з матеріалами і, як завжди, дуже зраділа. Не відповіла вам негайно, позаяк відповідь «без суті» нашо потрібна?

Отож тепер можу висловити кілька позитивних речей, і найперше – «Смолоскип» присвячує – мені написали, примірник ще не вийшов – достатньо місця для Шевченка. Одержали після свята мої переклади й засмутилися, кажуть, що хоча їм усе сподобалося, не існує вже способу додати до друку. Цей випуск завершився. Проте я пораділа, що оприлюднюються, як вони кажуть, разом з картинами й вірші з числа перекладів студентів, з тих, що ми їм надіслали. Краще так. Адже буде задоволена самолюбність студентів, коли побачать свої твори надрукованими. З нетерпінням очікую на новий випуск.

До місцевої газети я подала свою статтю про Шевченка, котру вирізала і вам надісила. До того ж розлогіший варіант передала на радіо. Дякуючи вам, ми спромоглиш шось зробити для цієї величної української особистості.

Що ж до запрошення, то я надзвичайно схвильована. Але нічого ще не одержала. Проте чи прийде воно, чи не прийде, мені однаково, досить уже того, що ви згадали включити моє ім'я до списку ваших друзів.

Одержала всі інші матеріали і разом французькі переклади. Я їх ще не опрацювала, тому що побачила, як усюди, де могла б їх примістити, зачинилися двері.

Утім, як хочете, якщо це для вашого вжитку. Тобто, можу опрацювати і вам надіслати, знову-таки з великою радістю і задоволенням, попри всю навантаженість власною працею, я б спробувала знайти час і все зробити. – Одначе, з грецької сторони, у всіх наших засобах інформації були повідомлення (бачила маленьку статтю з перекладом того ж вірша Ріцосом також у «Αὐγή» в Афінах), обліште, не існує тепер доступу до «Вῆμα». Скажете мені, як треба, я візьмуся.

Є примарна надія, що я одержу паспорт для повернення на батьківщину, і. можете уявити, які сильні почуття я пережила в останні дні. Проте пройшов відтоді певний час, і жодних новин не маю. А я вже почала мріяти: поїду на Крит побачити знайомі місця моїх дитячих років, узбережжя з грубими пісками, село моїх прадідів, про яке так часто розповідав наш батько, побачу друзів в Афінах, бо тут я наче впала з Марсу.

З моєю любов'ю
Еллі Алексіу]

IP НБУВ, ф. 364, № 1229, 2 арк.

4. Лист Е. Алексіу до Т. М. Чернишової.

Βουκουρέστι, 24-1-1962

<...> Είδα και τά Σεβτσενκάκια στη σειρά, μά τό βιβλίο τους, μαζί μέ όλα του Αύγερη, κρατήθηκαν από την κτηνώδη άστυνομία της Αθήνας... Καί ή μετάφραση του Γκιαούρ ... και τόσα άλλα, καλλιτεχνικά που τούς είχαν δωρήσει... «έκ στόματος κόρακος κρᾶ ἐξελεύσεται»

Μέ τή μεγάλη άγάπη μου
Ἕλλη.

[Βухарест, 24 сiчня 1962 р.

<...> Побачила й «Шевченківські матеріали» по черзі, але книжку, разом з творами Ав'єриса¹⁰, затримали тварюки з афінської поліції ... І переклад «Г'яура»¹¹... і багато іншого, образотворчі матеріали, що їм подарували... «з вуст ворони – лише каркання».

З великою моєю любов'ю
Еллі].

IP НБУВ, ф. 364, № 1231, 1 арк.

5. Лист Е. Алексіу до Т. М. Чернишової та А. О. Білецького.

Αθήνα 11-12-1963

Παιδιά μου γλυκά,

Πήρα τό γράμμα σας και κοίταξα άμέσως νά δω τί μπορεί νά γίνει. Ποιητές για τή μετάφραση του Σεβτσένκο ήδη βρήκα. Σ'όσους άπ[ο]τάθηκα, όλοι είναι πρόθυμοι. Ἐγώ, φυσικά διαλέγω τά καλύτερα όνόματα. Εί δυνατόν, πιό ψηλά και από τό Λειβαδίτη που λές. Ο Λειβαδίτης έχει φλέβα, και ένα μέρος της «Καντάτας» του (ό άνθρωπος μέ τό κασκέτο) είναι καλό. Αλλά τον τρώει και αυτόν ή μεγάλη άρρώστια της Ελλάδας, που τή βρήκα γενική, και σε προχωρημένο στάδιο, της αυτοπροβολής της επίδειξης, της μεγαλομανίας και, συνέπεια αυτού, της άλληλοεξόντωσης. – Λοιπόν αυτό τό έχω εξασφαλίσει, στείλε μόνο τά υλικά, τά πάσης φύσεως, για νά μπορέσω από αυτά νά δουλέψω και τον πρόλογο. Δέχομαι ευχαρίστως νά τον κάνω. // Προχθές, σε μία δεξίωση της Ρούσσικης Πρεσβείας συνάντησα τό Ρίτσο, του λέω: «Δέ μου λές, Γιάννη, θά ήσουν πρόθυμος νά συμμετάσχεις, σε μία άνθολογία ποιημάτων του Σεβτσένκο, στην όποία θά συνεργαστούν 10–15 ποιητές μας; Σε ρωτώ, γιατί ήξερα από τότε, πως κάτι έχεις έτοιμο του Σεβτσένκο και δεν πρόκειται νά κάμεις ιδιαίτερο κόπο...

– Ευχαρίστως, μου λέει, φυσικά, Ἐχω ήδη έτοιμο ένα μεγάλο ποίημα του Σεβτσένκο, τον Καύκασο, και κάτι μικρά...

– Ἐντάξει λοιπόν, δεν έχω παρά νά σου τηλεφωνήσω νά μου τά στείλεις σε δεδομένη στιγμή.

– Ναί, τηλεφώνησέ μου, να σου τά στείλω».

¹⁰ Марк Ав'єрис – літературний псевдонім Йоргоса Пападопулоса (1909–1971), одного з найвидатніших письменників і критиків новогрецької літератури з табору «лівих».

¹¹ Κοστας Τρακιотіс – літературний псевдонім Таліса Продрому (1909–1994), грецького письменника й критика.

Λοιπόν ή μεταφραστική έργασία περιμένει νά τής δόσετε δουλειά.

Σοβαρό ζήτημα είναι τών έξόδων έκδοσης. Μά και για αυτό αισιοδοξώ. Δέν θ' αφήσω νά σκοντάψουμε σ' αυτό τό σημείο. Έχω σκεφθεί δυό-τρεις λύσεις. Και σέ περίπτωση άξεπέραστης άρνησης τών έκδοτών, θά τό έκδόσω εγώ // μέ δικά μου έξοδα. Όστε πάει κι αυτό.

Ό γιορτασμός τής Λέσια μας προχωρεί καλά. Ήδη έκαμα πρόταση στην Έταιρεία Έλλήνων Λογοτεχνών νά πατρονάρει τή διάλεξη τής κ. Σοφίας Μαυροειδή-Παπαδάκη και τό δέχτηκε.

Θά δεις τή σχετική άγγελία στό έσώκλειστο άπόκομμα καθώς και τήν άγγελία για τίς μεταφράσεις Σεβτσένκο. Ήδη μίλησα στην Έλλη Παπαδημητρίου, τό Μηνά Δημάκη, τή Ρίτα Μπούμη-Παπα, τό Νίκο Παπα, τόν Κ. Θρακιώτη, τό Ρίτσο, και έπεται συνέχεια, τή Σοφία Μαυροειδή κ.λ.π. – Για τό Σεφέρη μήν άνησυχείς καθόλου. Καθισύχασε τό ΒΣΕΣΒΙΤ πώς γρήγορα θά τούς φέρω σέ έπαφή, μέσω έσένα Τατιανιό μου, μέ τόν κύριο μελετητή του Σεφέρη τό φίλτατό μου κ. Σαββίδη, του τηλεφώνησα άμέσως μόλις πήρα τό γράμμα σου, μά από τό σπίτι του μου άπάντησαν πώς είναι εκτός τής Ελλάδος. Φαντάζομαι πώς δέν άποκλείεται νά πήγαν μαζί μέ // τό Σεφέρη στην Στοκχόλμη. Είναι κι αυτός, όπως κι ό Σεφέρης πολυεκατομμυριούχος τί θά του κοστίζει.

Στήν έφημερίδα μπέρδεψαν τίς χρονολογίες. Φταίω εγώ, πού τούς τά είπα από τό τηλέφωνο και γράψε-σβήσε, τά θαλασσόσαμε. Πρέπει νά κάμω επανόρθωση γιατί τό φταίξιμο είναι όλο δικό μου.

Λοιπόν όλα βαδίζουν καλώς. Αλλά έχω τόσες δουλειές, τόσες ευθύνες, τόσες σκοτούρες, πού ό Θεός νά βάλει τό χέρι του. Και τόν ύπνο μου δουλεύω. – Περιμένο, περιμένο, περιμένο τούς δεσμούς Ελλάδας-Ουκρανίας του κακού άντρα σου. – Τό βιβλίο μου ήλιπζα νά σ'άς τό 'στελνα μέ άνθρωπο, για αυτό αναβλήθηκε ως σήμερα ή άποστολή του.

Μέ τήν άγάπη μου όλη

Έλλη Αλεξίου

Πολύ βιαστηκά

[Αφίνα, 11 γρουνια 1963 p.

Діти мої солодкі,

одержала вашого листа й подумала відразу, що ж можна зробити. Поетів для перекладу творів Шевченка я вже знайшла. Усі, до кого зверталася, радо відгукнулися. Я, звичайно ж, обираю найкращі імена. По можливості, навіть кращі за Лівадітіса, як кажеш. Лівадітіс має хист, і частина «Кантати» («людина в кашкеті») гарна. Утім, його також роз'їдає велика грецька хвороба, котру я вважаю загальною, і на пізній стадії, рекламування власних досягнень, самозвеличчування і, як наслідок, самознищення. – Отже, цю справу я забезпечила, надішли-но мені тільки матеріали, будь-якого роду, щоб я могла з них зробити передмову. Погоджуюсь з радістю це зробити.

Позавчора на прийомі в російському посольстві зустріла Ріцоса, кажу йому: «Скажи мені, Яні, чи ти хотів би співпрацювати в антології віршів Шевченка, в котрій братимуть участь 10–15 наших поетів? Питаю тому, що знаю давно, ти дещо маєш з Шевченка і тому не мусиш особливо перейматися...

– Из задоволенням, – відповідає мені, – звичайно. Я вже маю підготовлену велику поему Шевченка, «Кавказ», і дещо менші речі...

– Добре, тоді мені залишається зателефонувати тобі, щоб ти мені все це надіслав у певний момент.

– Так, зателефонуй мені, я тобі все надішлю».

Отож наша перекладацька справа чекає, щоб її забезпечили роботою.

Важливим є питання кошторису видання. Але я й на це дивлюся з оптимізмом. Не дозволю нам спотикатися на цьому місці. Я подумала про два-три рішення. У випадку непереборної відмови видавців, я все візьму на себе своїм коштом. Отже, владнали й це.

Святкування [ювілею] нашої Лесі [Українки] йде добре. Я вже зробила пропозицію Спільці грецьких письменників влаштувати лекцію пані Софії Мавроїді-Пападакі, і Спілька її прийняла.

Побачиш відповідне оголошення у вирізці, що надсилаю, і також оголошення про переклади Шевченка. Я вже звернулася до Еллі Пападимітріу, Мінаса Дімакіса, Рити Бумі-Папа, Нікоса Папаса, К[остаса] Тракіотіса¹², Ріцоса, а далі знову: Софія Мавроїді та ін. – Щодо Сеферіса¹³ не хвилюйся зовсім. Заспокой «Всесвіт», що незабаром я їх зв'яжу, через тебе, Тетяню мою, з головним дослідником Сеферіса дорогим мені п. Савідісом¹⁴, я йому зателефонувала негайно, як одержала твого листа, але з дому його відповіли, що він за межами Греції. Думаю, не виключено, що він поїхав разом із Сеферісом до Стокгольму. Він, як і Сеферіс, мультимільйонер¹⁵, що то йому вартує?

У газеті переплутали дати. Я винна, що їм сказала по телефону похапцем, і ми все сплутали. Мушу зробити виправлення, тому що провина повністю моя¹⁶.

Отже, все крокує добре. Проте маю стільки роботи, стільки зобов'язань, стільки клопоту, що й сам Бог має прикласти руку. Навіть уві сні працюю. Чекаю, чекаю, чекаю, ще й на зобов'язання [Товариства] «Греція–Україна» від капосного твого чоловіка¹⁷. Мала надію надіслати вам мою книжку з людиною, тому до сьогоднішнього дня відкладала надсилання її [поштою].

З моєю любов'ю

з великим поспіхом]

ІР НБУВ, ф. 364, № 1234, 2 арк.

¹² Йоргос Сеферіс (Сеферіадіс, 1900–1971) – видатний грецький поет і критик. Лауреат Нобелівської премії 1963 р. Неодноразово друкувався в перекладах в СРСР, зокрема українською мовою [30].

¹³ Йоргос Пану Савідіс (1929–1995), літературознавець і видавець, професор Арістотелева університету в Салоніках (1977–1984), запрошений професор Гарвардського університету. Був власником видавництва «Гермес» в Афінах.

¹⁴ Ані Й. Сеферіс, ані Й. Савідіс не були мультимільйонерами в сьогоднішньому розумінні цього слова. Тут Еллі Алексіу, швидше за все, натякає на відносну заможність і фінансову незалежність обох згадуваних осіб.

¹⁵ У газеті «Ελεύθερος τύπος» від 11 грудня 1963 р. була вміщена інформація під заголовком «До 100-х роковин від народження Лесі Українки». Насправді мало бути «50 років від дня смерті». Вирізка з газети збереглась [31].

¹⁶ Андрій Білецький упродовж багатьох років був віце-президентом Товариства дружби «СРСР–Греція» і відповідав за зв'язки з аналогічною організацією в Греції.

¹⁷ Яніс Мочос – поет, перекладач і літературознавець, професор Софійського (Болгарія) та Янінського (Греція) університетів. Народився 1930 р. Брав участь у громадянській війні в Греції 1947–1949 рр. Разом з багатьма іншими біженцями в листопаді 1949 р. опинився в Ташкенті (Узбекистан), де вчився і працював, а 1954 р. вступив до Ташкентського університету. 1957 р. перевівся до Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. У Києві познайомився та одружився з Вікторією Бодуен (нині також професорка Янінського університету). Пізніше навчався у Москві. Після встановлення 1974 р. в Греції демократичного режиму повернувся на батьківщину разом з дружиною.

6. Лист Я. Ріцоса до Т. М. Чернишової.

Αθήνα, 20. VIII. 58.

Αγαπητή φίλη Τάνια,

Μέ συγχωρεῖτε πού ἄργησα ν' ἀπαντήσω στό γράμμα σας. Απ' τό φίλο Μότσιο θά μάθετε τίς αἰτίες αὐτῆς ἀργοπορίας μου. Ὡστόσο, ἂν ἄργησα νά σᾶς γράψω, πάντα θυμάμαι τό θερμό ἐνδιαφέρον σας γιά τήν ποίηση καί τίς συζητήσεις μας γιά τόν ἀγαπημένο μας ποιητή Μαγιακόβσκυ.

Σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν ἀγάπη πού δείχνετε στήν ποιητική μου ἐργασία καί γιά τίς εὐγενικές σας προσπάθειες νά τή γνωρίσετε στό κοινό τῆς Οὐκρανίας. Θ' ἄταν γιά μένα μιᾶ χαρά αὐτό. Μοῦ μένει ἀξέχαστη ἡ διαδρομή στήν ἀπέραντη οὐκρανική στέππα πού μοῦ χάρισε μιάν ἐξαιρετική ἐντύπωση ἄπλας καί εὐφορίας – μιᾶ μοναδική ἐντύπωση ψυχικῆς καρτερίας, στοχαστικότητας καί μεγαλείου. Στίς «ἐντυπώσεις» μου ἀπ' τή Σοβιετική Ἐνωση, μίλησα πολύ γιά τήν οὐκρανική στέππα καί γιά τόν ποιητή Σεβτσένκο. Λοιπῶμαι μονάχα πού δέ γνώρισα ἀπό κοντά τό Κίεβο. Ἐμεῖνα μόνο 20 λεπτά στό Σταθμό του κ' ἔγραψα γι' αὐτόν. Ἐλπίζω σ' ἕνα ἄλλο ταξίδι νάρθω γιά μερικές ἡμέρες στό Κίεβο. Κι' ἔτσι, ἐκτός ἀπ' ἄλλα, θάχω τή χαρά νά σᾶς ξαναδῶ καί νά γνωρίσω ἀπό κοντά τοῦς ἐκεῖ φίλους μας.

Ὅλα τά νέα μου τά γράψω στό Γιάννη καί θά τά διαβάσετε ἢ θά σᾶς τά πεῖ.

Δόστε σᾶς παρακαλῶ τοῦς χαιρετισμούς μου σ' ὄλους τοῦς γνωστούς μας.

Θά περιμένω πάλι τά νέα σας

Καί σᾶς χαιρετῶ

Μέ τά πιό φιλικά ἀδελφικά αἰσθήματα

Γιάννης Ρίτσος

[Αφίνα, 20 сепня 1958 р.

Люба подруго Таню,

пробачте мені, що забарився з відповіддю на ваш лист. Від друга Мочоса дізнаєтеся про причини цього запізнення. Між тим, хоча я й запізнився з відповіддю, завжди пам'ятаю про вашу гарячу зацікавленість поезією і про обговорення нашого улюбленого поета Маяковського.

Дякую вам за любов до моєї поетичної творчості і за ваші шляхетні спроби ознайомити з нею громадськість України. Це було б для мене радістю. Незабутньою лишилася для мене подорож у безкрайньому українському степу, котра дарувала мені виняткові враження простоти й достатку – унікальні враження духовного чатування, роздумів і величі. У своїх враженнях з Радянського Союзу я багато оповідав про український степ і поезію Шевченка. Шкодную лише, що не пізнав зблизька Київ. Був лише 20 хвилин на вокзалі і написав про це. Маю надію в іншу свою подорож прибути на кілька днів до Києва. І тоді, поза всім іншим, матиму радість вас знову бачити і пізнати зблизька тамтешніх моїх друзів.

Усі мої новини відпишу до Яніса [Мочоса], і ви їх прочитаете, або ж він вам сам розкаже.

Мої вітання усім вашим знайомим.

Знову чекаю на новини від вас

Вітаю вас
З найдружнішими почуттями
Яніс Ріцос]

IP HBVB, φ. 364, № 1299, 1 αρκ.

7. Лист Я. Ріцоса до Т. М. Чернишової.

Αθήνα, 21.ΙΙΙ. 64

Καλή μου, αγαπημένη φίλη Τατιάνα,

Αυτή τη φορά θάχετε μεγάλο δίκιο νά μου παραπονεθείτε. Άρρησα πολύ νά σᾶς γράψω. Είμαι βέβαιος ὅμως πὼς θά εἴχατε μάθει ὅτι εἶμουνά πάρα πολύ ἀπασχολημένος τούς τελευταίους αὐτούς μῆνες. Ἐκτός ἀπ' τις πολλές δουλειές, ἀρρώστησα ἀκόμη μιά φορά - μὴν ἀνησυχεῖτε - δέν εἶταν τίποτε σοβαρό - μιά ἀπλή γρίπη, ἀλλά μέ ὑψηλό πυρετό πού μ' ἐξάντλησε ἀρκετά. Ὑστερα, ἀμέσως μετά τίς ἄλλες ἀπασχολήσεις, ἔβαλα πλάνο νά τελειώσω τήν «Ανθολογία Τσέχων καί Σλοβάκων ποιητῶν». Τάβγαλα πέρα. Μή νομίζετε ὅμως πὼς σᾶς ξέχασα. Ἐπεξεργάστηκα γιά πέμπτη φορά τή μετάφρασή μου τοῦ ποιήματος τοῦ Σεβτσένκο «Η λεύκα». Ἐλπίζω τώρα πὼς ἡ μετάφραση εἶναι ἀρκετά ἐπιτυχημένη. Ἄλλοτε θά σᾶς στείλω δακτυλογραφημένη αὐτή τή μετάφραση καί θά σᾶς γράψω μέ λεπτομέρειες ποιές καί πόσες δυσκολίες ἀντιμετώπισα γιά νά ἀποδώσω στά ἑλληνικά τίς ἐσωτερικές ρίμες καί τίς συνηχίες τοῦ Σεβτσένκο πού μου εἴχατε ἐπισημάνει. Δούλεψα πολύ καί μέ διάθεση προσπαθώντας νά κρατήσω τή λαμπρή ἀπλότητα, τή γνήσια λαϊκότητα, τήν τρυφερή συγκίνηση αὐτοῦ τοῦ ποιήματος τοῦ Σεβτσένκο. Ἴσως νά τό κατόρθωσα τόν ἴδιο ἀκριβῶς ρυθμό, μόνο πού ὑποχρεώθηκα νά προσπέσω δύο συλλαβές στόν δεῦτερο καί τέταρτο στίχο κάθε τετραστίχου. Μά αὐτά θά σᾶς τά πῶ σέ ἄλλο γράμμα πῶ ἐκτεταμένα. Ἔτσι, τώρα, συνολικά ἔχω μεταφράσει 8 ποιήματα τοῦ Σεβτσένκο // Ἀπ' αὐτά, τά δύο - δηλαδή, ὁ «Καύκασος» καί ἡ «Λεύκα» - εἶναι ἀρκετά μεγάλα ποιήματα. Μου εἴχατε στείλει κατά καιρούς 11 ποιήματα. Λοιπόν τά 3, πού δέν εἴχα μεταφράσει, τά παρέδωσα στήν Ἑλλη, λέγοντάς της πὼς κ' ἐκεῖνα πού ἤδη μετέφρασα εἶναι στή διάθεσή της, ὅποτε τά χρειαστεῖ γιά τήν ἔκδοσή πού μελετᾷ. Δυστυχῶς δέν εἴχα περισσότερο ἐλεύθερο χρόνο γιά νά συνεχίσω τίς μεταφράσεις καί νά ἐνδιαφερθῶ ἄμεσα γιά τήν ἔκδοσή. Μά πιστεύω πὼς ἡ Ἑλλη θά τά καταφέρει γιατί εἶναι καί καλή καί ἄξια γυναίκα. Ἄν πάλι μέ χρειαστεῖτε σέ τίποτα, καί ἔχω καιρό, γράψτε μου.

Αὐτό τό τελευταῖο δεκαήμερο ἐπεξεργάζομαι τίς μεταφράσεις τῶν ποιημάτων τοῦ Μαγιακόβσκυ. Ἔχω μεταφράσει ἀπ' τό πρωτότυπο, ἀποσπάσματα ἀπ' τά ποιήματα «Σύννεφο μέ πανταλόνια» καί «Καλά πᾶμε» καθώς καί τά ποιήματα «Ὁ πόλεμος καί τό Σύμπαν» <...>

Αὐτό τό χρόνο μου ζητοῦν στήν Ἑλλάδα νά ἐκδώσουν δέκα βιβλία μου - πρωτότυπα καί μεταφράσεις. Εἶναι ἀδύνατον ν' ἀνταποκριθῶ σ' αὐτή τή ζήτηση - δέν προφταίνω οὔτε κἂν νά τά καθαρογράψω, οὔτε νά δῶ ἔστω καί μιά τυπογραφική διόρθωση. Ἔτσι τό πολύ-πολύ νά μπο // ρέσω νά ἐτοιμάσω 3-4 βιβλία. Τά ὑπόλοιπα ἄς μένουν γιά τό '65 ἢ γιά τό '66. Αἰσθάνομαι πὼς ἔχω κουραστεῖ πολύ κι ἀπ' τή δουλειά κι ἀπ' τήν ἀδημονία νά τελειώσω ὅσα ἔχω ἀναλάβει, γιά νά μπορέσω νά συνεχίσω τή δημιουργία μου.

Γι' αὐτό, ἀγαπητή μου Τατιάνα, μή μέ παρεξηγήσετε πού ἄργησα νά σᾶς γράψω. Σᾶς ξαναλέω, πνίγομαι κυριολεκτικά. Ὡστόσο πάντα σᾶς θυμᾶμαι καί σᾶς ἀγαπῶ, μ' ὅλη μου τήν ἀδελφική φιλία, καί σᾶς καί τόν σεβαστή μου καθηγητή Μπελέτσку.

Σήμερα πῆρα τό τηλεγράφημά σας πού μου ζητάτε τά βιοβιβλιογραφικά στοιχεῖα. Κάθησα κ' ἔγραψα, ἀποκλειστικά γιά σᾶς, – αὐτά πού σᾶς στέλνω ἀεροπορικῶς μαζί μ' αὐτό μου τό γράμμα. Εἶναι ἡ πρώτη φορά πού δίνω σέ κάποιον τόσο πολλά βιογραφικά στοιχεῖα. Αὐτό θά σᾶς βεβαιώσει γιά τήν ιδιαίτερη φιλία πού αἰσθάνομαι γιά σᾶς.

Ἀπ' αὐτά μπορεῖτε νά κρατήσετε ὅποια καί ὅσα σᾶς χρειάζονται. Ἐλπίζω νά εἶναι ἀρκετό καί χρήσιμο.

Σᾶς γράφω κ' εἶναι περασμένα μεσάνυχτα. Θά πρέπει νά ἐργαστῶ 2–3 ὥρες ἀκόμη. Κι αὐριο τό πρωῖ – Κυριακή – ἔχω πολλές δουλειές. Θά μου ἐπιτρέψετε λοιπόν νά σᾶς καληνυχτίσω. Τοῦς πῖο θερμούς χαιρετισμούς μου στον κ. Μπελέτσку.

Θά περιμένω νέα σας

Μ' ὅλη μου τήν ἀγάπη πάντα

Γιάννης Ρίτσος //

Υ.Γ. Πρὶν ἀπό καιρό σᾶς εἶχα στείλει ταχυδρομικῶς τόν Β' Τόμο «Ποιημάτων» μου. Δέ μου γράψατε ἂν τόν λάβατε. Πολύ θάθελα νά ξέρω. Μόλις τόν λάβετε, θά σᾶς παρακαλέσω νά μου γράφετε

Και πάλι σᾶς χαιρετῶ

ὁ ἴδιος

[Αἴφινι, 21 березня 1964 р.

Добра моя, люба подруго Тетяно,

на цей раз маєте велике право на мене поскаржитися. Дуже запізнаюся з листом до вас. Одначе впевнений, ви дізналися, що я був дуже завантажений цими останніми місяцями. Окрім багатьох справ ще й одного разу захворів – не хвилюйтесь – нічого серйозного – простий грип, але з високою температурою, що мене доволі виснажила. Потому, негайно після інших справ, я планував закінчити «Антологію чеських та словацьких поетів». Це мені вдалося. Не думайте, однак, що я про вас забув. Переробив уп'яте мій переклад поеми Шевченка «Тополя». Тепер маю надію, що переклад достатньо успішний. Невдовзі надішлю вам машинопис цього перекладу і напишу детально, які і скільки труднощів зустрів у переданні грецькою мовою внутрішніх рим і суголосся Шевченка, котрі ви мені підкреслили. Працював багато, з настроєм, намагаючись утримати ясну простоту, правдиву народність, ніжну схвильованість цієї поеми Шевченка. Можливо, я й досягнув того ж точно ритму, хіба що змушений був пропустити два склади в третьому й четвертому рядках кожної строфи. Але про це напишу в іншому листі розлогіше. Таким чином, на сьогодні в цілому я переклав 8 творів Шевченка. З них два, тобто «Кавказ» і «Тополя», – досить великі поеми. Ви мені надіслали в різний час 11 творів. Отже, три з них, що я не переклав, я віддав Еллі [Алексіу], кажучи, що ті, що я вже переклав, на неї чекають, як знадобляться для видання, що вона його готує. На жаль, не маю більше вільного часу для продовження перекладу і моєї участі безпосередньо у виданні. Але вірю, що Еллі доведе все до ладу, тому

що вона добра й достойна жінка. Коли ж таки маєте потребу в мені у чомусь, а я матиму час, напишіть мені.

Ці останні двадцять днів опрацьовую переклади поем Маяковського. Уже переклав з оригіналу уривки з поем «Облако в штанах» і «Хорошо», а також поеми «Война и мир» <...>

Цього року від мене вимагають видання в Греції десяти моїх книжок – оригінальних творів і перекладів. Неможливо відповідати цим вимогам – не встигаю навіть чисто переписати, ані побачити хоча б одну видавничу коректу. Отже, зможу підготувати щонайбільше 3–4 книжки. Решта нехай лишиться на 1965 або ж на 1966 роки. Відчуваю, що надто втомився і від роботи, і від жаги закінчити з тим, що взяв на себе, аби міг продовжувати свою творчу діяльність.

Тому, любя моя Тетяно, не зрозумійте мене так, нібито я забарився вам написати. Знову повторюю, захлинаюся в буквальному розумінні слова. Проте завжди про вас пам'ятаю і люблю з усією моєю братерською любов'ю і вас, і шанованого мого професора Білецького.

Сьогодні одержав вашу телеграму, де жадаєте від мене біобібліографічних відомостей. Сів і написав, виключно для вас – оце ті, що вам надсилаю авіапоштою, з цим моїм листом. Це вперше я надаю комусь стільки біографічних даних. Це має вас запевнити в особливій моїй дружбі, що я відчуваю до вас.

З того всього можете використати все, що вам потрібно. Сподіваюся, буде достатнім і корисним.

Пишу Вам, а вже далеко за північ. Ще мушу працювати 2–3 години. А завтра вранці – Неділя, і матиму багато роботи. Отож дозвольте мені сказати вам «на добраніч». Найтепліші мої вітання п. Білецькому.

Чекаю на новини від вас

Завжди з усією моєю любов'ю

Яніс Ріцос

P.S. Уже давно надіслав вам поштою другий том моїх «Поем». Ви мені не повідомили, чи ви його одержали. Дуже хотів би про це знати. Щойно надійде, прошу мені відписати.

Ще раз вітаю

Він же.]

ІР НБУВ, ф. 364, № 1300, 2 арк.

Список використаних джерел

1. Николау Н. Краткий словарь новогреческой литературы / Наталия Николау. – Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 1997. – 296 с.
2. Білецький А. О. Вибрані праці / А. О. Білецький / упоряд. Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, А. О. Савенко. – К., 2012. – 792 с.
3. Чернишова Т. М. Вибрані праці / Т. Чернишова / упоряд. Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, А. О. Савенко. – К., 2013. – 400 с.

4. Селеку О. Гілка оливи... Перша подорож Андрія Білецького до Греції / Олімпія Селеку // Білецький А. О. Вибрані праці / упоряд. Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, А. О. Савенко. – С. 749–770.
5. Чернишова Т. М. Корнарос Темос / Т. Чернишова // Українська літературна енциклопедія. – К., 1990. – Т. 2. – С. 567–568.
6. Чернишова Т. М. Наш друг Еллі Алексіу / Т. Чернишова // Алексіу Еллі. Франзескос : оповідання. – К., 1969. – С. 3–9.
7. Білецький А. О., Чернишова Т. М. Еллі Алексіу – в зеніті / Т. Чернишова // Всесвіт. – 1974. – № 12. – С. 189–190.
8. Чернишова Т. М. Грецька література і Т. Г. Шевченко / Т. Чернишова // Шевченківський словник : у 2-х т. – К., 1976. – Т. 1. – С. 169–170.
9. Чернишова Т. М. Еллі Алексіу про Кобзаря / Т. Чернишова // Всесвіт. – 1985. – № 3. – С. 161.
10. Чернишова Т. М. Алексіу Еллі / Т. Чернишова // Українська літературна енциклопедія. – К., 1988. – Т. 1. – С. 335–339.
11. ІР НБУВ, ф. 364, № 593, 2 арк.
12. ІР НБУВ, ф. 364, № 1221, 1 арк.
13. Алексіу Еллі. Франзескос : оповідання / Еллі Алексіу. – К., 1969. – 68 с.
14. ІР НБУВ, ф. 364, № 1652, 68 арк.
15. ІР НБУВ, ф. 364, № 1662, 2 арк. Σεβτσένκο Ταράς (Шевченко Тарас). «Στερνή πεθυμία» (Останнє побажання).
16. ІР НБУВ, ф. 364, № 433, 2 арк.
17. ІР НБУВ, ф. 364, № 1718, 2 арк.
18. Чернишова Т. М. Грецька література і Т. Г. Шевченко / Т. Чернишова // Шевченківський словник : у 2 т. – К., 1976. – Т. 1. – С. 169–170.
19. Літературна газета. – 30 травня 1961 р. – № 42. – С. 4.
20. Чернишова Т. М. Поет солідарності / Т. Чернишова // Всесвіт. – 1979. – № 5.
21. ІР НБУВ, ф. 364, № 1221–1237, 32 арк. `Αλεξίου Έλλη (Алексіу Еллі) – Чернишовій Тетяні Миколаївні. Листи 1958–1966 рр.
22. ІР НБУВ, ф. 364, № 1299–1303, 14 арк.
23. ІР НБУВ, ф. 364, № 1234, арк. 4.
24. ІР НБУВ, ф. 364, № 1714, 2 арк.
25. Ποιήματα / Ταράς Σεβτσένκο. Πρόλογος Γ. Σπηλιόπουλου, παρουσίαση Έλλη Αλεξίου. – Αθήνα, 1964.
26. ІР НБУВ, ф. 364, № 921, 2 арк. Вирізки з газети «Δημοκρατική Άλλαγή» від 30 жовтня 1964 р. і від 12 квітня 1965.
27. Έλλη Αλεξίου. Σκληροί αγώνες για μικρή ζωή. – Αθήνα, 1931 (1963, 1978).
28. Чернишова Т. М. Тасос Лівадітіс та його «Кантата» / Т. Чернишова // Всесвіт. – 1982. – № 9.
29. Папаперікліс Нікос. Гяур. Роман / Нікос Папаперікліс // Всесвіт. – 1959. – № 11. – С. 18–60; № 12. – С. 62–108.
30. Чернишова Т. М. Грецький поет Йоргос Сеферіс / Т. Чернишова // Всесвіт. – № 6. – 1966. – С. 101–103.
31. ІР НБУВ, ф. 364, № 1234, арк. 4.

Y. Chernuchin

From the history of translation of the works of Taras Shevchenko in Greece: letters of Elli Alexiou and Yannis Ritsos to Tetiana Chernyshova in 1958–1964

Friendly contacts between Ukrainian and Greek scientists and cultural workers at the end of 1950s gave opportunities for readers in Ukraine and Greece to get acquainted with the literature of both countries. The main purpose of Kyiv philologists Andrii Biletsky and Tetiana Chernyshova was popularization of classic works of Ukrainian literature, mainly the poetry of Taras Shevchenko, in Greece. Greek writer Elli Alexiou happened to be the chief organizer of poetic translation to Modern Greek. Due to common efforts of many Greek writers, including Yannis Ritsos, the first collection of T. Shevchenko's poetry in Modern Greek was published in November 1964 in Athens. The collaboration between Ukrainian and Greek philologists and writers is revealed in the letters of Greek writers to Tetiana Chernyshova.

Keywords: translations into Modern Greek, Tetiana Chernyshova, Taras Shevchenko, Elli Alexiou, Yannis Ritsos, correspondence.

Е. К. Чернухин

Из истории переводов произведений Тараса Шевченко в Греции: письма Элли Алексиу и Яниса Рицоса к Татьяне Чернышовой 1958–1964 годов в фондах Института рукописи Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского

Дружественные связи между украинскими и греческими деятелями науки и культуры конца 50-х годов открыли возможности для ознакомления читателей с греческой литературой в Украине и с украинской литературой в Греции. Главным заданием киевских филологов Андрея Белецкого и Татьяны Чернышовой стала популяризация в Греции произведений классиков украинской литературы, прежде всего, Тараса Шевченко. Организатором переводов поэзий на новогреческий язык была писательница Элли Алексиу. Благодаря общим усилиям многих греческих литераторов, в частности поэта Яниса Рицоса, в ноябре 1964 г. в Афинах вышел первый сборник произведений Т. Г. Шевченко на новогреческом языке. Сотрудничество филологов и литераторов Украины и Греции освещается в письмах греческих писателей к Татьяне Чернышовой.

Ключевые слова: переводы на новогреческий язык, Татьяна Чернышова, Тарас Шевченко, Элли Алексиу, Янис Рицос, переписка.